

Moses at Sinai: God's Partner or Adversary

**Christine Hayes
Yale University
Shalom Hartman Institute**

**5776 Rabbinic Webinar Series
June 1, 2016**

Moses at Sinai: God's Partner or Adversary
Christine Hayes
Yale University
Shalom Hartman Institute

5776 Rabbinic Webinar Series
June 1, 2016

The Biblical Story

Exodus 32:7-14

(God's First Speech)

7. The Lord spoke to Moses, "Hurry down, for your people, whom you brought out of the land of Egypt, have acted basely.

8. They have been quick to turn aside from the way that I enjoined upon them. They have made themselves a molten calf and bowed low to it and sacrificed to it, saying: "These are your gods, O Israel, who brought you out of the land of Egypt."

(God's Second Speech)

9. The Lord further said to Moses, "I see that this is a stiff-necked people.

10. Now let me be and my anger will blaze forth against them and I will destroy them and make of you a great nation.

(Moses's reaction)

11. But Moses implored the Lord his God, saying, "Let not Your anger, O Lord, blaze forth against Your people, whom You delivered from the land of Egypt with great power and with a mighty hand.

12. Let not the Egyptians say, 'It was with evil intent that He delivered them, only to kill them off in the mountains and annihilate them from the face of the earth.' Turn from your blazing anger, and renounce the plan to punish Your people.

13. Remember Your servants Abraham, Isaac, and Israel, how You swore to them by Your Self and said to them: I will make your offspring as numerous as the stars of heaven, and I will give to your offspring this whole land of which I spoke, to possess forever."

14. And the Lord renounced [lit. "repented"] the punishment [lit. "the evil"] He had planned to bring upon his people.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר כִּי שָׁחַת עַמִּי אֲשֶׁר הֵעֵלִית מִמִּצְרַיִם: סָרוּ מִהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתֶם עֲשׂוּ לָהֶם
עֵגֶל מִסֻּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלֵנוּ מִמִּצְרַיִם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם־קִשְׁיָה־עֲרֹף הוּא: וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי וַיַּחֲרֵא־פִי בָהֶם וְאָכְלִים וְאָעֲשָׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גְדוֹל:
וַיַּחֲלֵ מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יַחֲרֵה אֶפְרָיִם בְּעַמִּי אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבְיָד
חֲזָקָה: לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרַעַה הוֹצִיאָם לְהַרְגֵם אֶתְּם בְּהָרִים וּלְכַלְתֶּם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ
וְהִנָּחֵם עַל־הַרְעָה לְעַמֶּךָ: זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרָבָה
אֶת־זַרְעֶכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֶּן לְזַרְעֶכֶם וְנָחֳלוּ לְעַלְמִם: וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הַרְעָה אֲשֶׁר
דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ:

Inner-Biblical Interpretation

Deuteronomy 9:16-20

16 Then I saw that you had indeed sinned against the LORD your God, by casting for yourselves an image of a calf; you had been quick to turn from the way that the LORD had commanded you.

17 So I took hold of the two tablets and flung them from my two hands, smashing them before your eyes.

18 Then I lay prostrate before the LORD as before, forty days and forty nights; I neither ate bread nor drank water, because of all the sin you had committed, provoking the LORD by doing what was evil in his sight.

19 For I was afraid that the anger that the LORD bore against you was so fierce that he would destroy you. But the LORD listened to me that time also.

20 The LORD was so angry with Aaron that he was ready to destroy him, but I interceded also on behalf of Aaron at that same time.

וְאָרָא וְהִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֶל מִסִּכָּה סִרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶתְכֶם:
וְאֶתְפֹּשׂ בְּשֵׁנֵי הַלָּחֹת וְאֲשַׁלְּכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאֲשַׁבְּרֶם לְעֵינֵיכֶם: וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי יְהוָה כְּרִאשֹׁנָה אַרְבַּעִים יוֹם
וְאַרְבַּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל־חֲטָאתְכֶם אֲשֶׁר חֲטָאתֶם לַעֲשׂוֹת הַרְעָה בְּעֵינַי יְהוָה
לְהַכְעִיסוֹ: כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קִצַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם
הַהוּא: וּבְאַהֲרֹן הַתְּאֵנָף יְהוָה מָאֵד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפָּלַל גַּם־בְּעַד אַהֲרֹן בְּעַת הַהוּא

Psalms 106:19-23

19. They made a calf at Horeb and bowed down to a molten image.

20. They exchanged their glory for the image of a bull that feeds on grass.

21. They forgot God who saved them, who performed great deeds in Egypt

22. wondrous deeds in the land of Ham, awesome deeds at the Sea of Reeds.

23. He would have destroyed them had not Moses His chosen one confronted [lit. "stood before"] Him in the breach to avert His destructive wrath.

יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בְּחָרֵב וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְמִסְכָּה:
וַיִּמְירוּ אֶת־קְבוּדָתָם בְּתַבְּנִית לְשׂוֹר אֲכָל עֵשֶׂב:
שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשָׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרָיִם:
גִּפְּלֹאוֹת בְּאֶרֶץ חָם נוֹרְאוֹת עַל־יַם־סוּף:
וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לֹא־י מָשָׂה בְּחִירוֹ עֲמַד בְּפִרְץ לִפְנֵי לְהַשִּׁיב חֲמָתוֹ מִהַשְׁחִית:

Rabbinic Midrash

Reading our story in light of Proverbs 25:14-15 paints Moses as **intercessor**

“Like clouds and wind without rain is one who boasts of a gift never given.

With patience a ruler may be persuaded, and a soft tongue can break bones.”

נְשִׂאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אֵין אִישׁ מְתַהַלֵּל בְּמַתַּת־שָׁקָר:
בְּאַרְךָ אַפִּים יִפְתָּה קֶצֶין וְלִשׁוֹן רַכָּה תִשְׁבֵּר־גְּרָם:

1. Exodus Rabbah 42:1

“The Lord spoke to Moses, ‘Hurry down” (Exodus 32:7). R. Tanhuma b. Abba began:

“Like clouds and wind without rain is one who boasts of a gift never given; With patience a ruler may be persuaded, and a soft tongue can break bones” (Proverb 25:14-15).

Not only did they make an idol, but they also committed immorality and shed blood, for the merry-making (*tseḥoq*) referred to here (Exodus 32:6) means idol-worship, immorality, and the shedding of blood. Whence do we know that *tseḥoq* means shedding of blood?

Because it says, *“Let the young men, I pray thee, arise and play (vayesaḥequ) before us”* (2 Samuel 2:14). Whence do we know that it [*tseḥoq*] also refers to immorality? Because it says, *“The Hebrew servant, whom you have brought to us, came in to me to mock me”* (*Ietsaḥeq*; Genesis 39:17).

[Here follows a lengthy account of Moses’ arguments before God on behalf of the Israelites, all of which are refuted by God, and yet in the end, Moses succeeds in turning back God’s anger!]

This is an illustration of *“clouds and wind without rain.”* Yet Moses was successful in averting the punishment, a proof that *“With patience a ruler may be persuaded, and a soft tongue can break bones”* (Proverbs 25:15).

וידבר ה' אל משה לך רד - ר' תנחומא בר אבא פתח: (משלי כה): נשיאים ורוח וגשם אין... ולא עבודת כוכבים עשו בלבד, אלא גילוי עריות ושפיכות דמים, ואין שחוק האמור כאן, אלא עבודת כוכבים וגילוי שנאמר (שמואל ב ב): יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו. ?עריות ושפיכות דמים. ומנין לשחוק שהוא שפיכות דמים שנאמר (בראשית לט): בא אלי העבד העברי לצחק בי וגו... ?וגילוי עריות מנין הוי, נשיאים ורוח וגשם אין. בטל משה מיד את הפורענות. הוי, בארך אפים וגו...

Reading our story in light of Psalm 106 paints Moses as **defiant adversary**

2. Exodus Rabbah 43:1

“But Moses implored the Lord his God” (Exodus 32:11). R. Tanhuma b. Abba began thus: *“He would have destroyed them, had not Moses his chosen one confronted Him in the breach to avert [lit. turn back] His destructive wrath”* (Psalm 106:23).

What is *“stood in the breach before him?”* R. Hama b. Hanina said: The good advocate knows how to set himself against the tribunal. Moses was one of two good advocates who arose to defend Israel and set themselves, as it were, against the Holy One, blessed be He. These were Moses and Daniel ... These were the two men who set their faces against the attribute of strict Justice in order to argue for mercy on Israel’s behalf.

כך פתח ר' תנחומא בר אבא: (תהלים קו): ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו. אמר - ויחל משה רבי חמא בר חנינא: הסניגור הטוב מסביר פנים בדין. משה אחד משני סניגורין, שעמדו ללמוד סניגוריא על ישראל, והעמידו פנים כביכול כנגד הקב"ה: משה ודניאל. משה מנין? שנאמר: לולי משה בחירו וגו'. דניאל מנין שנאמר (דניאל ט): ואתנה את פני אל ה' האלהים לבקש וגו'. אלו שני בני אדם שנתנו פניהם לנגד מידת הדין לבקש רחמים על ישראל.

PUNS:

"Moses implored" = *vehehal*

The root *h.l* has the following range of meanings:

1. sweet (as in *hallah* bread)
2. profane (as in *hol*), including to profane or annul (*hehal*) a vow
3. to wear a weapon or gird oneself for war (see modern *hayyal* = soldier)

3. Exodus Rabbah 42:9

"*Now let me be!*" Was Moses holding fast to God that He should say "Now let me be!"? [Of course not, therefore another meaning must be intended.] To what can the thing be compared? To a king who was angry with his son, and had him brought into a chamber and was about to beat him, but then the king cried from the chamber "Let me be, that I may beat him." Now, the instructor [of the son] was standing without and he thought to himself: "If the king and the son are alone within the chamber, then to whom is he saying: 'let me be'? it must be because the king wants me to go in and entreat him on his son's behalf and for this reason he says: 'let me be!' [He is hinting that I have the power or even the permission to prevent him, if I so choose.] Similarly, God said to Moses, "*Now let me be!*" and Moses inferred, "It is because God wants me to intercede on Israel's behalf"... Thereupon Moses began to plead for mercy on their behalf as its says, "*but Moses implored the Lord his God.*"

למה הדבר, ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם וכי משה היה תופש בהקב"ה שהוא אומר הניחה לי?! אלא דומה? למלך, שכעס על בנו והכניסו לקיטון ומתחיל לבקש להכותו, והיה המלך מצעק מן הקיטון: הניחה לי המלך ובנו לפניו בקיטון, למה הוא אומר הניחה לי?! אלא מפני: שאכנו, והיה פדגוג עומד בחוץ. אמר הפדגוג שהמלך מבקש שאלך ואפייסנו על בנו, לכך הוא מצעק הניחה לי! כך אמר הקב"ה למשה: ועתה הניחה לי. אמר משה: מפני שהקב"ה רוצה שאפייס על ישראל, לפיכך הוא אומר: ועתה הניחה לי. מיד, התחיל לבקש עליהם רחמים. הוי, ויחל משה את פני ה' אלהיו

4. Deuteronomy Rabbah 3:15

God said to him: 'Let not the two of us be angry, but when you see me pour hot [water] you pour cold, and when you see me pour cold, you pour hot.' Moses asked: 'Ruler of the Universe, how shall this happen?' God replied: "Pray for mercy on their behalf." What did he do? Immediately "*But Moses implored the Lord.*"

לא יהיו שתי הפנים בכעס, אלא כשתראה אותי נותן רותחין, הוי, נותן צונן וכשתראה אותי נותן צונן, א"ל הקב"ה הוי, חל אתה רחמים. מה עשה? מיד, ויחל משה את פני: הוי נותן רותחין. אמר משה: רבש"ע! היאך יהא? א"ל ה' אלהיו

5. Exodus Rabbah 44:4

Moses pleaded: "Lord of the Universe! Why are you angry with Israel?" He replied, "Because they have broken the Decalogue." He said, "Well, they possess a source from which they can make repayment." He asked, "What is that?" Moses replied: "Remember that you tried Abraham with ten trials, and so let those ten [trials serve as compensation] for these ten [broken commandments]." This is why he said, "*Remember Abraham, Isaac and Israel*" (Exodus 32:13).

רבון העולם! על מה אתה כועס על ישראל? אמר: בשביל שבטלו עשרת הדברות. אמר לו: יש להן: אמר משה ויצאו עשר בעשר. הוי, זכור לאברהם ליצחק, מהיכן ליפרע. אמר לו: מנין? אמר: הזכר שנסיית אברהם בי' נסיונות: ולישראל

6. Exodus Rabbah 43:4

Another explanation of "*But Moses implored the Lord his God.*" What does this mean?...That he [Moses] absolved his Creator of His vow. [While one cannot nullify his own vow another can nullify it for one.] How? When Israel made the Calf, Moses began to entreat God to forgive them; but God said: "Moses, I have already taken an oath that '*Whoever sacrifices to a god other than YHWH alone shall be proscribed [destroyed]*' (Ex. 22:19) and I cannot retract an oath which has proceeded from My mouth." Moses said to him: "Lord of the Universe! Didn't you grant me the power of annulment of oaths by saying, '*If a man makes a vow ...HE shall not break (yaḥel) HIS pledge*' (Num 30:3); that is, he himself cannot break his pledge, but a scholar can absolve his vow if he consults him, and any sage who gives instruction, if he wants others to accept his decision, he should be the first to observe it. Since you have commanded me concerning the annulment of vows, it is only right that you should [seek to] annul your vow as you have commanded me to annul the vows of others." Thereupon [Moses] wrapped himself in his cloak and seated himself in the posture of a Sage, and God stood before him like one asking [for the annulment of] his vow;... What did he [Moses] say to Him? A hard thing... 'Do you now regret [your vow]?' He said to him, 'I regret now the evil which I said I would do to My people.' When Moses heard this, he said: 'It is absolved for you, it is absolved for you. There is neither vow nor oath any longer'; for this reason does it say: *vayehal Moshe* meaning that he absolved (*hehal*) the vow of his creator...

דבר אחר: ויחל משה מהו כן? אמר ר' ברכיה בשם ר' חלבו, בשם ר' יצחק: שהתיר נדרו של יוצרו. כיצד? אלא, בשעה שעשו ישראל העגל, עמד משה מפיס האלהים שימחול להם. אמר האלהים: משה! כבר נשבעתי (שמות כב): זובח לאלהים יחרם, ודבר שבועה שיצא מפי איני מחזירו! אמר משה: רבון העולם! ולא נתתי לי הפרה של נדרים, ואמרת (במדבר ל): איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו, הוא אינו מוחל, אבל חכם מוחל את נדרו בעת שישאל עליו, וכל זקן שמורה הוראה, אם ירצה שיקבלו אחרים הוראתו, צריך הוא לקיימה תחלה, ואתה צויתני על הפרת נדרים, דין הוא שתתיר את נדרך, כאשר צויתני להתיר לאחרים! מיד נתעטף בטליתו וישב לו כזקן, והקב"ה עומד כשואל נדרו... ומה אמר לו? דבר קשה. אמר רבי יוחנן: דבר קשה אמר לפניו: תהית, אתמהא? אמר לו: תוהא אנא על הרעה אשר דברתי לעשות לעמי, אותה שעה אמר משה: מותר לך, מותר לך, אין כאן נדר ואין כאן שבועה. הוי, ויחל משה, שהפר נדרו ליוצרו...

7. Exodus Rabbah 43:1

He [Moses] stood before God with scant respect in order to request Israel's needs.
Hence *veyehal* [i.e., he treated him as something profane and not holy]

הוי, ויחל משה את פני ה' אלהיו, שעמד בקלות ראש לפני הקב"ה, לבקש צרכן של ישראל. הוי, ויחל משה

8. Exodus Rabbah 44:9

R. Isaac said: Then it was that [God] could give no reply but could only say, "You have argued well." Thereupon, "*And the Lord renounced [repented of] the evil He had planned to bring upon his people*" (Exodus 32:14).

אמר רבי יצחק: אותה שעה לא היה יכול להשיבו. אמר הקב"ה: יפה אמרת! מיד, וינחם ה'. אמר לו האלהים: אף
הראשונות תהיתי עליהן

9. Exodus Rabbah 43:1

"*And he would have destroyed them.*" Thereupon Moses girded himself for prayer. That is the meaning of "*veyehal*"

ויאמר להשמידם, מיד התחיל חוגר בתפלה. הוי, ויחל משה את פני ה' אלהיו

10. Babylonian Talmud 32a

"Ruler of the Universe, it was the gold and silver that you lavished on Israel till they said "Enough" that caused them to make the molten calf. It was said in the school of R. Yannai: A lion does not roar on account of a trough of straw but on account of a trough of meat." R. Oshaia said: It is like a man who had a cow that was skin and bones. He fed it vetch and it kicked him. He said to her: 'What caused you to kick me? Nothing but the very vetch with which I fed you!'

רבנו של עולם בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די הוא גרם שעשו את העגל אמרי דבי ר' ינאי אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר אמר רבי אושעיא משל לאדם שהיתה לו פרה כחושה ובעלת אברים האכילה כרשינין והיתה מבעטת בו אמר לה מי גרם לך שתהא מבעטת בי אלא כרשינין שהאכלתיך

11. Exodus Rabbah 43:7

Lord of the Universe [consider] the place from which You brought them out – was it not Egypt where everyone worships lambs? R. Huna said in the name of R. Yohanan: "It can be compared to a wise man who opened a perfumery shop for his son in a market frequented by prostitutes... When the father came and caught him with a prostitute, he began to shout: 'I will kill you!' but his friend was there, and he said: 'You destroyed the boy, and yet you shout at him!...' This is what Moses said: 'Lord of the Universe! You ignored the entire world and caused Your children to be enslaved precisely in Egypt, where everyone worships lambs and from whom Your children learned...Bear in mind whence You brought them forth.'"

רבון העולם! מהיכן הוצאת אותם? ממצרים, שהיו כולם עובדי טלאים. אמר רבי הונא בשם ר' יוחנן: משל לחכם, שפתח לבנו חנות של בשמים בשוק של זונות. המבוי עשה שלו, והאומנות עשתה שלה, והנער כבחור עשה שלו, יצא לתרבות רעה. בא אביו ותפסו עם הזונות, התחיל האב צועק ואומר: הורגך אני! היה שם אוהבו, אמר לו: אתה איבדת את הנער, ואתה צועק כנגדו?! הנחת כל האומניות, ולא למדתו אלא בָּשָׁם, והנחת כל כך אמר משה: רבון העולם! הנחת כל העולם ולא שעבדת. המובאות ולא פתחת לו חנות, אלא בשוק של זונות בניך אלא במצרים, שהיו עובדין טלאים, ולמדו מהם בניך, ואף הם עשו העגל. לפיכך אמר: אשר הוצאת מארץ מצרים, דע מהיכן הוצאת אותם

12. Exodus Rabbah 43:1

R. Shmuel bar Nahman said: “*confronted him in the breach.*” It is rather difficult to say that he [Moses] confronted Him in the breach [implying that Moses used force, as it were, to prevent God from punishing Israel]. It can be compared to a king who was angry with his son, and took his place on the tribunal and tried him and pronounced him guilty. As he took up the pen to sign the verdict of the court, what did his associate do? He snatched the pen from his hand and broke it in order to appease his wrath. Similarly, when Israel committed that sin, God sat in judgment upon them to condemn them... So what did Moses do?... When Israel committed that sin he took the Tablets and shattered them as if to say, had they foreseen the punishment they would not have sinned. Moreover, Moses said: “It is better that they be judged as having done it unintentionally, than as if they had willfully committed the act” [i.e., that they be judged as if they had not yet received the commandment prohibiting idolatry]

ר' שמואל בר נחמן אמר: עמד בפרץ לפניו, דבר קשה. משל למלך, שכעס על בנו וישב על בימה ודנו וחייבו. נטל את הקולמוס לחתום גזר דינו. מה עשה סונקתדרו? חטף את הקולמוס מתוך ידו של מלך, כדי להשיב חמתו. כך בשעה שעשו ישראל אותו ישב הקב"ה עליהם בדין לחייבם...מה עשה משה?... כך עשה משה, כיון שעשו ישראל אותו מעשה, נטל את הלוחות ושברן, כלומר, שאלו היו רואין עונשן לא חטאו. ועוד אמר משה: מוטב נידונין כשוגגין, ואל יהו מזידין

13. Deuteronomy Rabbah 3:15

“Add to them Aaron, Nadab, Abihu, Eleazar, Ithamar, Phineas and Caleb – that makes 77.” God said to him, “But Moses, where are the three remaining righteous men?” Moses could not find them. He then said, “Master of the Universe, if these [righteous] men though alive cannot stand for them [Israel] in the breach, then let the dead do so [meaning the three patriarchs].”

אהרן, נדב ואביהוא, אלעזר ואיתמר, פנחס וכלב, הרי שבעים ושבעה. א"ל הקב"ה: הא משה היכן עוד ג' צדיקים? ולא היה מוצא. אמר לפניו: רבש"ע! אם הללו בחיים ואינם יכולין לעמוד להם בפרצה הזו, ! יעמדו המתים

14. Exodus Rabbah 44:8

When Israel committed that sin, five angels of destruction came out to destroy them: Anger (*af*), Wrath (*ketsef*), Displeasure (*hamah*), Destruction (*heshmed*) and Annihilation (*hashhatah*)... He said "Lord of the Universe! You take on one while I take on another. You tackle Anger...and I will tackle Wrath (see Ps 106:23)..." God said to him: "See, I have taken on the one and you another; but what will you do with the other three?" Moses replied: "There are the three patriarchs who can tackle the other three." This is why he mentioned them.

דבר אחר

זכור לאברהם מה ראה להזכיר ג' אבות? אמר רבי אלוני בן טברי, בשם ר' יצחק כיון שעשו אותו מעשה, יצאו ה' מלאכי חבלה לכלותן: אף, וחמה, וקצף, והשמד והשחת... אמר: רבון העולם אתה עומד באחד, ואני בא', אתה עומד באף, שנאמר (תהלים ז): קומה ה' באפך! ואני בחמה, שנאמר (שם קו): להשיב חמתו מהשחית. אמר לו הקב"ה: הרי עמדתי באחד, ואתה באחד, לג' מה תעשה? אמר לו משה: הרי ג' האבות עומדין לשלשתן לפיכך הוא מזכירן

Deuteronomy 9:19

19 For I was in dread of the anger and hot displeasure, wherewith the LORD was wroth against you to destroy you. But the LORD hearkened unto me that time also.

Ps 106:23

ויאמר, להשמידם לולי, משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית: Therefore He said that He would destroy them, had not Moses His chosen stood before Him in the breach, to turn back His wrath, lest He should annihilate them.

15. Babylonian Talmud Berakhot 32a

R. Abbahu said: Were it not written in Scripture, it would not be possible to say it. Moses grabbed hold of God like a man grabs hold of his fellow by the collar [lit. clothing] and said "Ruler of the Universe, I won't let go until you are merciful and forgive them!"

אמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומר מלמד שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חברו בבגדו ואמר לפניו רבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם

16. Zohar:

Even though He threatens and raises the lash,
Mother [Shekinah] comes and grabs hold of His right arm
and the last his suspended.
The sentence is not carried out, because both of them share one design.
He by threatening, she by holding back his right...

[However, because of the sin] Mother, who always grasps the arm of the King and suspends the lash,
was not there.

Moses had to take Her place.

As soon as the Blessed Holy One penetrated him, he saw clearly.

Three times he penetrated him! O Moses, Faithful Shepherd!
How mighty is your strength, how great is your power.
Three times He penetrated you!
As it is written: "Now leave Me along!" That is one,
"My anger will blaze against them and I will consume them," that is two.
"And I will make you into a great nation!" that is three.
The wisdom of Moses was in these three points.
He grasped His right arm in response to: "Leave me alone!"
He grasped His left arm in response to: "My anger will blaze against them and I will consume them."
He embraced the body of the King in response to: "And I will make you into a great nation!"
Having embraced the body, both arms on this side and that,
He could not move to any side at all!
This was the wisdom of Moses:
he knew the various points of the King, where to be firm on each one.
He acted in wisdom!